

האמנית אורלי מיברג מציגה דמויות נשיות בתנוחות מפתיעות

אחרי שבתערוכתה הקודמת הציגה ציורי שמן שתיארו את צליחת הכנרת, אורלי מיברג עוברת בתערוכתה החדשה ליצור בצבעי מים. לדבריה, פרשנות פמיניסטית היא רק הסבר אפשרי אחד לדמויות הנשיות המופיעות ביצירתה

שני ליטמן

03.05.2015

11:00

שבע דמויות בתנוחות הפוכות, שוכבות על גבן עם רגליים מונפות באוויר וידיים פרושות לצדדים, מקבלות את פני הבאים לגלריה נגא בתל אביב, בתערוכה של הציירת אורלי מיברג שנפתחה בסוף השבוע. הדמויות חסרות פנים, צפות בתוך הרקע הלבן והריק של הנייר, הלבן שהעניק לתערוכה את שמה — "דיו לבנה". מיברג מספרת שהרעיון לתערוכה עלה לפני כשנתיים, מיד לאחר שסיימה להציג את הסדרה הקודמת שלה, "הצולחים", שהיתה מורכבת מציורי שמן שתיארו את צליחת הכנרת, שבה היא משתתפת מדי שנה. "אחרי תערוכה תמיד יש פסק זמן של כמה חודשים שבו אני לא תמיד יודעת מה לעשות. אז כפיתי על עצמי כל בוקר בסטודיו לעשות רישומים במחברת בצבעי מים ודיו, כמו תרגול בוקר, התעמלות בוקר, אחרי השחייה הקבועה שלי בים. הרישומים היו כולם של תנוחות יוגה הפוכות".

מהמחברת עברה מיברג לציורי שמן של דמויות בתנוחות היוגה בחלל מאופיין של סטודיו, ולאחר שקיבלה יותר מדי הערות ממתעמלי יוגה מנוסים בנוגע למידת הדיוק של התנוחות, החליטה שבעצם היוגה אינה העניין ועדיף להיפרד ממנה, וגם מהחלל המתואר בציורים. "התנוחות נשארו אותן תנוחות, הגוף עשה את מה שהוא עשה וצבעי המים עשו את מה שהם עשו. נחשפו ועלו כל מיני פגמים, כי צבעי המים לא מאפשרים שליטה מוחלטת בהם. את מניחה את המים על הנייר והם כבר עושים את הדרך שלהם, את יכולה לנסות לנתב עם המכחול אבל יש להם כיוון מסוים. איפשרתי לטעויות לקרות והציורים נהיו יותר מופשטים ופחות של יוגה, אלא של גוף באיזושהי פוזיציה, בתנוחה מסוימת".

לקראת התערוכה חשבה מיברג באיזה אופן צריכות העבודות לעזוב את הסטודיו, והחליטה להדפיס כמה תנוחות נבחרות בהגדלה על ניירות לבנים. העבודות המוצגות, אם כן, הם סריקות והגדלות ענק של רישומי המים הקטנים שעשתה במחברת, של דמויות נשיות, לדבריה, כולן באותה תנוחה, שאותה היא מגדירה "פזזה צלובה והפוכה". הניירות אינם ממוסגרים וזולגים מהקיר אל עבר הרצפה. "יש מי שתגיד שזו תנוחה כנועה, אחרת תגיד שזה ממקום של כוח", אומרת מיברג. "מבחינתי זה מהלך חדש לגמרי, כי אף פעם לא הצגתי נייר, או הדפסים שהם בעצם מניפולציה על העבודה שלי, אז אפשר לומר שהרחקתי את זה מהציור". בסטודיו שלה ביפו אפשר לראות כמה מציורי צליחת הכנרת, הסדרה הקודמת שלה, שבה לדבריה כבר אפשר למצוא את הגרעין לסדרת העבודות הנוכחית: "בציורי הצולחים כבר היה המון לבן, של בד הציור. חלק מהדמויות הושארו רישומיות מאוד ולא טרחתי לכסות את כל הבד בצבע מקצה לקצה. אז אני חושבת ששם נולד הדבר הזה של הרישום ושם זה התפתח. הרבה מהעיסוק שלי היה במים, שחיינים והדמויות ליד המים, ועכשיו המדיום זה צבעי מים. יש פה טמפרמנט של שיטפון של מים".

אוצרת הרישום במוזיאון תל אביב, דלית מתתיהו, כתבה טקסט לתערוכה של מיברג, תחת הכותרת "אשה שעצרה". בטקסט היא כותבת, בין היתר, "כאן ישנה אשה שעצרה, ולא פעם אחת. היא מפזרת את עיצוריה לכל דורש, בכדי לומר דבר מה על הכוח הנדרש להיות סבילה. זוהי שפתה הטבעית (...) התנועה האידיאולוגית שלה היא תנועת העיצורים ובשביל לקחת את ההגה בשפתיים היא חייבת להתחכך, לגלם בגופה מצבי פעיל וסביל, פעולה ותשוקה, גבר ואשה (...). כעת היא שולה את רגליה האחוזות ביום-יום ומסמנת בהן, מבלי משים כמעט, סדר ורטיקלי חדש. גופה מתווה דבר והיפוכו, ממד אנכי מבנה, מסדר, הייררכי, כזה שאינו סובל הפרעות ומכיל את כל הידוע לה, וממד אופקי, מתפשט, חובק כל, המכיל את סודה".

לדברי מיברג, הטקסט של מתתיהו מציע דרך אחת להסתכל על ההדפסים, אולם היא מעדיפה שלא לבאר יותר מדי את הסיבות לבחירה בתנוחה הזאת דווקא. העיסוק במים, דרך השחייה, נושאי הציור והמדיום, לצד התנוחות של הדמויות המאופיינות כנשיות, מזמנים את השאלה בדבר הארטיקה שבציורים, אבל מיברג מתעקשת שלא להתחייב על הגדרה מסוימת. "אני יודעת להגדיר ולנסח את מה שאני רציתי בעבודה הזאת", היא אומרת, "אני חושבת שאני מגדירה את זה בתערוכה, בבחירות שלי, בבחירה בתנוחה הזאת דווקא, שמעבירה את כובד המשקל לקרקע, ומצד שני יש את הריחוף. וזו יכולה להיות תנוחה נשית, אבל לא בהכרח. ארוטי? אני לא רוצה להגיד. זה לסגור את זה למקום אחד. אם הייתי נותנת למישהו אחר לכתוב טקסט והיו מביאים הקשר פוליטי, והיו מדברים על דמויות שפושטות ידיים בכניעה, וכולנו שבויים של מצב שנכפה עלינו, אז הייתי אומרת שזו גם פרשנות אפשרית. מתתיהו לקחה את זה למקום נשי יותר וזו פרשנות שאהבתי, אבל זה סובייקטיבי לגמרי".

מיברג, ילידת 1958, היא אחותו של העיתונאי רון מיברג. היא נולדה ברמת גן, אביה היה אופה ואמה עבדה יחד עם סבה, אספן היודאיקה והאמנות היהודית יוסף שטיגליץ, שתרם את האוסף הגדול שלו למוזיאון ישראל. שטיגליץ היה בנו של סוחר עתיקות שהציל את אוסף האמנות המשפחתי בזמן השואה באמצעות ניתוח אף שעשה כדי שיוכל להתחזות ללא יהודי. העיסוק של מיברג באמנות התחיל בהתבוננות בקטלוגים של יצירות אמנות שהביא לה סבה. לפני כמה שנים יצרה במוזיאון ישראל פרויקט שהתייחס לאוסף של סבה, וכלל מדריך קולי שחילקה ובו היא מתערכת בהדרכות הרגילות של המוזיאון עם סיפורים אישיים על סבא שלה, שמותאמים למוצגים שפגשו המבקרים.

"זה תמיד כל כך משמים שאת רואה באגף היודאיקה פריטים חנוטים בתוך ויטרינות ורציתי להביא את האספן לתוך החלל הזה", היא מסבירה. "סיפרתי למשל איך סבא שלי היה מגיע לבקר אותי כשגרתי בניו יורק ומתחלחל מהאמנות המודרנית, אני לקחתי אותו לגלריות בדאון טאון והוא היה רוצה להראות לי אמנות אמיתית, לדבריו, באפ טאון. הוא היה לוקח אותי לראות קלימט וקוקושקה. בדירה שלי רצה תמיד לראות את הציורים שאני מחביאה, תמיד חיפש בפינות הנסתרות למצוא את הדבר האמיתי. הוא חשב שבפח מסתתר הדבר הטוב, כמו הסיפור על קית הרינג שבא אליו אספן והוציא מהפח עבודה שהתבררה כעבודה הכי טובה שלו. אז לסבא שלי היו חושים כאלה".

אחרי שירותה הצבאי נסעה בעקבות אחיה לסן פרנסיסקו, ומשם עברה לניו יורק, שבה למדה ציור ב"סקול אוף ויז'ואל ארט" והתפרנסה מעבודה כדפסית בסטודיו של אנדי וורהול. "שנות ה-80 היו השנים הכי טובות של ניו יורק. למדתי אצל אמנים מהשורה הראשונה, כמו ברברה קרוגר, ג'ני הולצר ודייוויד סאלי. הם היו המורים שלי. זה נשמע לי כמו חיים אחרים". כשחזרה מניו יורק, היא מספרת, שכרה מיד סטודיו והחלה לעבוד. אמן בכיר הזהיר אותה שאם תלד הקריירה שלה תסתיים, אבל בכל זאת נולדו למיברג ולבן זוגה, המפיק אסף אמיר, שלושה ילדים (היום בני 28, 24 ו-22).

מאז שחזרה היא מתפרנסת רק מציור ומפרויקטים אמנותיים שונים שהיא יוזמת, אבל בניגוד לאמנים רבים אחרים, היא אינה מלמדת בשום מוסד ללימודי אמנות. "לא ממש רציתי להסיט את עצמי למקומות אחרים. לכן אני לא מלמדת. גם מפני שאני לא חושבת שאהיה מורה טובה. אולי אם הייתי המפרנסת היחידה בבית הייתי צריכה למצוא עוד אפיקים".

באמנות המקומית היא תמיד הרגישה כנטע זר, גם מכיוון שלא למדה בישראל וגם בגלל ההתעקשות לעסוק בעיקר בציור. "בשנות ה-80 בניו יורק הציור פרח ושיגשג, ואני באתי וזו היתה השפה שלי. אבל פה הרגשתי שלהיות ציירת זה לא מספיק מוערך. הרבה שנים ציור לא קיבל את המקום הראוי והתייחסו אליו כאל סרח עודף משנים עברו. עכשיו זה משתנה. עכשיו יוצאים יותר ויותר ציירים מבתי הספר, ואם תעשי סיבוב גלריות עכשיו, אז לציור יש מקום מכובד לצד צילום ועבודות וידיאו. אני חושבת שציור יישאר לעד. אפשר גם במדיום של ציור להיות עכשווית מאוד. הציור חי ויש לו נוכחות אדירה ומבחינתי הוא הכי מרגש אותי. לציור יש מקום שאינו תלוי זמן".

לא מפתה אותך לנסות לגעת בתחומים אחרים?

"כן, אבל זה מפני שמדגדג לי לעשות דברים שונים במקביל. אם אני מציירת כל הזמן עם שמן ואז פתאום במשך תקופה מצוירת בצבעי מים, אז מבחינתי עשיתי שינוי אדיר. או רישום על נייר וצבעי אקריליק, שזה משהו אחר לגמרי משמן. אם אני מרגישה שיש עוד משהו שיכול להוסיף לחוויה בתערוכה, אני עושה אותו, כמו סרט שהצגתי בתערוכת הצולחים. לפני כמה שנים ערכתי גיליון שלם של העיתון 'לאשה' שהוקדש כולו לאמנות.

אז אני מדי פעם יוצאת לגיחות, אבל בפעילות היום-יומית שלי אני באה לסטודיו כמו פועלת ועובדת פה כל יום. כששואלים אותי מה אני, אני אומרת ציירת. אפילו לא אומרת אמנית".

את שם התערוכה "דיו לבנה" שאלה מיברג מהמאמר "צחוקה של המדוזה" של ההוגה הפמיניסטית הלן סיקסו, שעוסק בכתיבה נשית. "זה התחיל ממשוהו ערטילאי מאוד, רצייתי שם שכולל את המלה 'דיו' בגלל הטכניקה של הרישומים בצבעי מים, והזרקת הדיו על הנייר בהדפסים. ואז נזכרתי במושג דיו לבנה, וקראתי את המאמר שוב, והמון דברים הזכירו לי את הפעולה של הגוף בציור, הפעולה הנשית. ראיתי את המקומות שאני מתחברת אליהם בהקשר של העבודות האלה. סיקסו כותבת על האשה המדברת לקהל שהיא 'זורקת את גופה הרועד לחלל האוויר', ואצלי יש הטבעה של גוף על נייר. איב קליין עשה את זה פיזית, טבל נשים בצבע וביקש מהם להתפלש בנייר. החותם של הגוף היה החותם הנשי. כשסיקסו כותבת על הטבעת הגוף הנשי על נייר, יכולתי לראות את עצמי בעשייה, איך הגעתי לתערוכה הזאת".

אף על פי שהיא מושפעת מההגות הפמיניסטית, היא מביעה חוסר נחת מההגדרה. "יותר משם התערוכה, אורח החיים שלי והאופן שבו הגדרתי את עצמי ביחס לאמנות, זה בהחלט אורח חיים של אשה פמיניסטית. אני מרגישה שככה ביססתי את המקום שלי גם בתוך המשפחה וגם את עצמי ביחס לסביבה שלי ולחיים שלי. אבל פמיניזם הוא עולם רחב. בכל הגדרה השאלה היא איך את נותנת לזה ביטוי בחיים שלך. אני יכולה להגיד שאני גם שמאלנית, אבל השאלה היא מה אני עושה, איך אני חיה את זה. אני לא מתכחשת לשום דבר ולא מתביישת בזה בשום צורה, אבל אני רוצה להיות מדויקת. להגדיר במלה אחת זה תמיד דבר מצמצם. השאלה היא מה את עושה כדי להצדיק את ההגדרה".